

Koers voor de toekomst van GDO

Ter bespreking op de GDO 2daagse augustus 2017

Aanleiding

In 2008 is GDO opgericht door Henk Klein, directeur NME centrum Weizigt, en de wethouders uit Delft, Dordrecht en Zoetermeer.

Statutaire doelstelling:

1. Het bevorderen van duurzame ontwikkeling op het gebied van natuur en milieu en het werken aan een duurzame samenleving, door:

- aansturing, ontwikkeling en verbetering van de lokale NME diensten, zodat deze diensten door middel van met elkaar afgestemde thema's en programma's de verbinding leggen met de burger en fungeren als platform voor participatie en samenwerking op het gebied van duurzame ontwikkeling

- het bevorderen van samenwerking tussen de NME diensten en andere partners als ministeries, provincies, Unie van Waterschappen en bedrijven, bij het expliciteren van duurzaamheidsdoelstellingen en het uitwerken van deze doelstellingen en programma's

Dit alles met respect voor de lokale situatie en de lokale bestuurlijke prioriteiten

2. het ontwikkelen van een landelijk netwerk van NME diensten, teneinde optimaal van elkaars kennis en kracht te kunnen profiteren en om als dé verbindende schakel met de burger te kunnen opereren.

3. het verlenen van ondersteuning en (organisatie)ontwikkeling aan NME diensten zodat deze diensten in staat zullen zijn adequaat de verbinding te leggen tussen verschillende partijen en de burger rondom het thema duurzame ontwikkeling.

Henk heeft de basis van GDO gelegd door meer dan honderd gemeenten te enthousiasmeren lid te worden van GDO. In juni 2014 namen Jean Eigeman (bestuurlijk moderator) en Vivian Siebering (NME moderator) het roer van Henk over, die met pensioen ging. Jean heeft GDO bij landelijke partners als ministerie van EZ en I&M, RVO en DuurzaamDoor flink op de kaart gezet en Vivian heeft succesvol geïnvesteerd in het opbouwen van het netwerk van leidinggevenden en de samenwerking met externe partners.

Resultaat van dit alles:

- we kunnen rekenen op een stabiel ledenaantal van rond de 100 gemeenten;
- we kunnen bouwen op een stevig netwerk van ruim 100 NME organisaties/leidinggevenden, dat nog steeds in betrokkenheid en aantal groeit;
- we hebben een goede naam en zijn goed in beeld bij de relevante programma's van EZ en I&M en bij relevante partners in met name de water-, groen- en afvalsector;

- we werken met vele partijen samen en hebben meerdere partnerschappen;
- we hebben een breder bestuur (nu ook NME directeuren) dat we vaker kunnen inschakelen en betrekken
- we krijgen toenemende bestuurlijke belangstelling vanuit de waterschappen

Maar dit succes kent nu ook zijn grenzen:

- Door de stevige plek die GDO (zowel het bestuurlijke deel als het netwerk NME diensten) heeft verworven in de NME sector en daarbuiten, komt er veel werk op ons af. Dit past niet in de tijd die de moderators er voor hebben.
- Steeds meer partners willen met ons samenwerken. Dit vergt een adequate doorvertaling naar de NME organisaties toe. Daarnaast kost het onderhouden van de relaties met landelijke partners op alle thema's nu te veel tijd van de moderatoren.
- Er wordt meer projectmatig werken verlangd waarop we nog niet zijn ingericht.
- Voor veel gemeenten is de toegevoegde waarde van het GDO netwerk nog onzichtbaar, waardoor we het risico lopen dat zij gaan afhaken als lid.
- De financiering en organisatie van al deze werkzaamheden binnen het GDO is nu niet goed verankert.
- Het inschakelen en inzetten van onze eigen achterban, zijnde wethouders en leidinggevenden, gaat nog niet vanzelf. Daardoor lopen we de kans om toch een instituut te worden met het opbouwen van een eigen bureau.
- Er is intern en extern onduidelijkheid over de relatie tussen het bestuurlijk / beleidsvormende deel van GDO en de uitvoerende tak (netwerk NME diensten).
- De statuten zijn niet flexibel genoeg, waardoor voorzitters of directeur-bestuurders van NME organisaties geen plek in het bestuur kunnen krijgen.

Er moeten nu keuzes gemaakt worden om het goed functioneren van het netwerk in de toekomst te garanderen.

Opbouw van deze notitie: we starten met de visie en kwaliteiten van GDO. Aansluitend schetsen we een aantal toekomstscenario's voor GDO en maken daarin alvast een keuze. Deze keuze werken we uit in een organisatiemodel. We sluiten de notitie af met een aantal vragen.

VISIE

Bedoeling – waartoe zijn wij op aarde?

Het doel van GDO is het op lokaal niveau creëren van een duurzame leefomgeving met inzet van het sociaal instrumentarium. Dit doen we door het ontwikkelen en ondersteunen van een landelijk dekkend netwerk van lokale NME organisaties en gemeenten. Daarvoor agenderen we het belang van 'sociaal instrumentarium', bieden we een antwoord op de vraag: 'en hoe doen we dat met inwoners?', ondersteunen we gemeentelijke beleidsvorming en versterken we de ontwikkeling van lokale NME organisaties.

Want: een duurzame leefomgeving (stad, dorp of platteland) vraagt om burgers die weten hoe zij zelf hun dagelijks leven duurzaamheid vormgeven. Want het zijn uiteindelijk mensen die het moeten doen.

Daarbij gaat het om:

- de fysieke leefomgeving thema's: zoals biodiversiteit, grondstoffen, water, voedsel, klimaatadaptatie en energie;
- en het 'sociaal instrumentarium': gericht op bewustwording en gedragsverandering

Daarom positioneren we GDO als:

een netwerk van lokale NME organisaties en gemeenten dat samen met burgers en onderwijs werkt aan de duurzame ontwikkeling van hun eigen leefomgeving.

Waarden - wat staat centraal in alles wat we doen?

- We zijn een netwerk (van, voor en door leden) en willen geen instituut worden;
- We zijn een 'open' netwerk waarin kennisontwikkeling en kennisuitwisseling gezamenlijk geschied;
- We respecteren de lokale situatie en lokale bestuurlijke prioriteiten;

Kwaliteiten – waar zijn we goed in? / wat onderscheidt ons?

- We zijn lokaal goed geworteld. Het netwerk is onderdeel van de lokale samenleving en spin in het web van mensen en organisaties die zich met natuur en duurzaamheid bezighouden en hebben een structurele relatie met het (basis)onderwijs.
- We werken veelal vanuit inspirerende duurzame en groene locaties, zoals duurzame icoongebouwen, kinderboerderijen, bezoekerscentra of schooltuinen.
- We benutten de kracht van en inspiratie uit het netwerk. De kleine kern van de organisatie maakt ons wendbaar: snel kunnen schakelen, weinig nodig om organisatie te runnen.

Ambitie – waar willen we staan over vijf jaar?

- Alle 388 gemeenten hebben toegang tot een NME functie met een stevige positie: een vaste schakel met lokale wortels die scholen ondersteunt en gemeenten en maatschappelijke organisaties en initiatieven verbindt.
- Landelijke overheid en organisaties schakelen het GDO netwerk in bij het lokaal realiseren van (beleids)doelstellingen op het vlak van een duurzame leefomgeving. In het GDO netwerk weten mensen elkaar goed te vinden. Het netwerk is zodanig georganiseerd dat de uitvoering van werkzaamheden en de kennisdeling vanzelf gaat.

FUNDAMENTELE KEUZES: 4 SCENARIO'S

Gegeven de ontwikkeling van GDO in de afgelopen jaren zijn er in principe vier scenario's denkbaar voor de toekomst.

1. Vereenvoudigen

GDO kan op twee manieren vereenvoudigen:

- GDO werkzaamheden beperken tot de kennisdeling binnen het netwerk. De samenwerking met externe partners en vertegenwoordiging van het netwerk valt hiermee weg. GDO organiseert bijvoorbeeld alleen maar netwerkbijeenkomsten en een eenvoudige manier om netwerkleden onderling kennis te laten delen. Op deze manier kunnen de GDO werkzaamheden waarschijnlijk puur betaald worden uit ledeninkomsten.

- Het weghalen van de bestuurlijke schil en de rechtspersoon omzetten naar een vereniging van NME centra. Dit geeft GDO een duidelijker profiel, maar neemt niet de werkdruk weg. En hiermee valt een deel van de huidige kracht van GDO weg.

2. Versterken: één GDO netwerk

GDO blijft een vereniging waar lokale NME organisaties en gemeenten lid van zijn. Het wordt meer één geheel door de toegevoegde waarde voor de gemeentelijke leden beter zichtbaar te maken, waardoor de verbinding tussen NME netwerk en gemeentelijke leden duidelijker wordt. Belangrijk bij dit scenario is dat er een oplossing gezocht moet worden voor de overvloed aan werkzaamheden.

3. Netwerken scheiden / doormodderen

Het bestuurlijke netwerk en het NME netwerk blijven opgesplitst en onder 1 rechtspersoon opereren. Het bestuur van de vereniging wordt uitgebreid met bestuurders van NME centra. Het bestuur en de vereniging zijn a.h.w. de schil waarbinnen beide netwerken hun werk kunnen doen. Voor de zakelijke dienstverlening wordt een separate constructie ingericht waar de centra in participeren. De beide moderatoren bedienen elk een kern. Dit komt in hoofdlijnen neer op het doorgaan op de weg die we nu bewandelen.

4. Opheffen / opgaan in een andere organisatie

Samengaan met een andere organisatie (IVN, Stadswerk Nederland, Klimaatverbond).

Omdat wij geloven in nut en noodzaak van het GDO netwerk, werken we in onderstaand organisatiemodel het tweede scenario, het versterken van GDO, uit.

ORGANISATIEMODEL

Klant - voor wie zijn wij er?

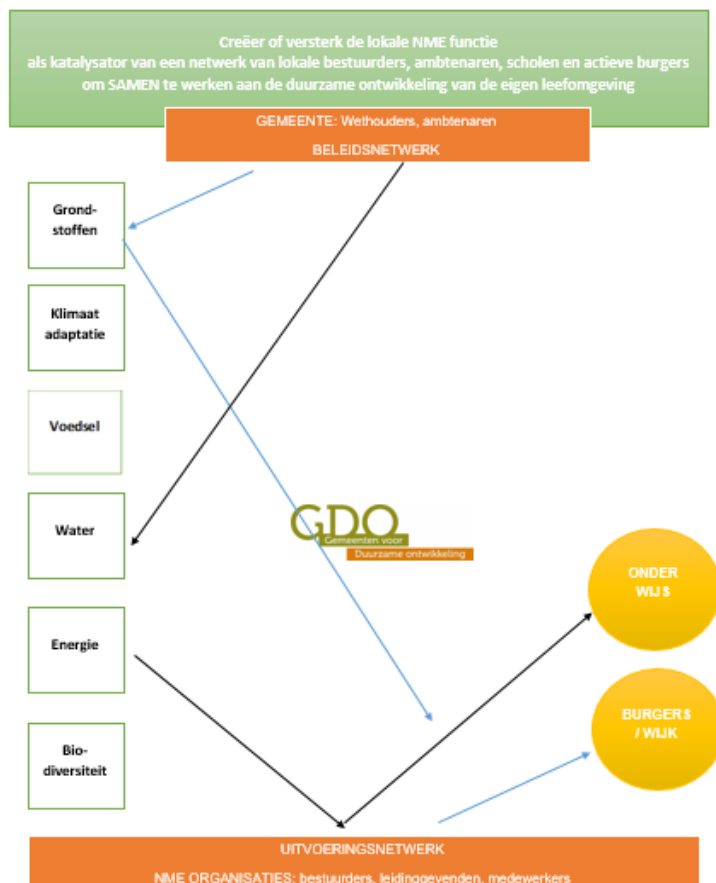
Wij zijn er voor:

- Gemeenten: wethouders én 'contactambtenaren'
- Lokale NME organisaties: bestuurders én leidinggevenden én medewerkers
- Landelijke overheden en organisaties die op leefomgeving thema's met burgers en onderwijs willen communiceren

Speelveld – waarop richten we ons?

Een groot aantal gemeenten heeft van oudsher een eigen uitvoeringsdienst NME of faciliteren deze. Deze relatie tussen gemeente en NME organisatie is cruciaal. Binnen GDO werken de gemeenten/het beleidsnetwerk en de NME organisaties/het uitvoeringsnetwerk nauw met elkaar samen. Deze samenwerking is van groot belang om het sociaal instrumentarium (NME) effectief en efficiënt in te zetten. Dit belang neemt alleen maar toe als gevolg van een leefomgeving die door het huidige economische bestel in kwaliteit en vitaliteit afneemt. Maatschappelijk neemt de vraag naar een circulaire/groene economie toe. GDO helpt bij deze transformatie op beleids- en uitvoeringsniveau.

Het speelveld ziet er als volgt uit:

Aanbod – wat zijn onze diensten en producten?

In de afgelopen jaren heeft GDO een veelheid aan activiteiten opgepakt. In onderstaand overzicht hebben we deze gegroepeerd en waar nodig uitgebreid. Hier en daar zijn voorbeelden genoemd van activiteiten, maar deze dienen in de praktijk voor beide netwerken nader geconcretiseerd te worden.

1. Dienstverlening | acteren voor leden

Een beperkt aantal werkzaamheden wordt landelijk uitgevoerd door 'het bureau'. Het bureau zorgt voor het draaiende houden van de organisatie, voor een goede onderlinge communicatie en met de markt en is het eerste aanspreekpunt voor derden.

De dienstverlening bestaat uit:

- faciliteren van de kennisuitwisseling op NME gebied via: nieuwsbrieven, website, nieuwsmails, publicaties en bijeenkomsten. Analoog aan Gemeente Schoon organiseert GDO met de werkgroepen jaarlijkse inspiratiebijeenkomsten voor ambtenaren en NME uitvoerenden.
- voor gemeenten en landelijke beleidsprogramma's organiseert het bureau jaarlijks een inspiratiedag om het effect van het sociaal instrumentarium in de praktijk te ervaren en goede voorbeelden van beïnvloeding naar duurzaam gedrag van burgers te zien.
- het uitwerken van een goede dienstverlening voor de gemeenten die lid zijn. Te denken valt aan promotiemateriaal voor het opzetten en versterken van een NME functie.

2. Participatie | acteren door leden

De uitvoering van de werkzaamheden gebeurt zoveel mogelijk door inzet van de leden. Zij voeren gemeenschappelijke projecten uit, werken gezamenlijk aan kwaliteitsverbetering en product- of beleidsontwikkeling en zorgen voor het actueel houden van een digitaal platform (onderlinge en externe communicatie, inspiratiedossiers, wetenschappelijk onderzoek ed.). Tevens zorgen ze via themawerkgroepen voor onderlinge kennisuitwisseling. Voor elk thema is een trekker vanuit het netwerk actief. Zo kan het GDO 'bureau' klein blijven.

3. Interne binding/ zingeving | acteren met leden

Om de kwaliteit van het GDO netwerk te bewaken stelt het bureau in samenspraak met de leden gedragsregels op, kwaliteitsrichtlijnen en lidmaatschapscriteria. Het bureau inspireert de leden over het gedachtegoed van GDO. Zorgt voor het goed functioneren en uitbouwen van de vereniging, zorgt voor ontmoetingen en dat de leden zich in het netwerk thuis voelen en de weg weten.

4. Vertegenwoordiging | acteren namens leden

Het bureau zorgt voor de externe binding en vertegenwoordiging van GDO. Zij maakt op voordracht van en namens de leden afspraken met derden over samenwerking. Zij treedt op als contractpartner, zorgt voor doorwerking naar de leden en ziet toe op de uitvoering van afspraken.

Per thema organiseert het bureau waar nodig samenwerking met bijvoorbeeld GreenWish, KrachtinNederland, IVN, SME Advies, Klimaatverbond, VNG (internationaal), vSKBN of Springzaad.

Daar steeds meer organisaties via ons netwerk concrete diensten of producten willen aanbieden stelt ze voorwaarden op en ontwikkelt ze hier eventueel een verdienmodel voor.

Tevens treedt het bureau op als belangenbehartiger.

Organisatie – hoe organiseren we dat?

GDO is een vereniging van, voor en door leden. Dit trekken we consequent door in onze organisatorische aanpak.

We blijven werken met een klein bureau, zoals momenteel al redelijk is vormgegeven. Het bureau wordt bemenst door moderatoren die vanwege hun onafhankelijkheid van buiten aangetrokken (ingehuurd) worden. Ze worden waar nodig versterkt met communicatie en secretariële ondersteuning (mogelijk ingehuurd bij een van de leden). Alle overige activiteiten, zoals de thematrekkers, worden ingehuurd bij de leden. De moderatoren sturen functioneel deze medewerkers wel aan. Hiërarchisch blijven zij onder hun leidinggevende functioneren.

Momenteel is een moderator voor het bestuurlijk netwerk en een voor het NME netwerk actief. Met de verdere versterking van GDO en het meer verbinden van beide netwerken, is een andere rolverdeling en uitbreiding opportuun. Te denken valt aan:

- een PROJECT moderator die de participatie in de vereniging begeleidt. Hij/zij is sparringpartner voor de trekkers van de werkgroepen, maar haalt ook projecten binnen, onderhoudt contacten met partners en zorgt voor uitvoering via de leden.
- een LEDEN moderator die de dienstverlening, binding en zingeving vormgeeft, aanstuurt en met de leden uitvoert.
- een BELEID moderator die als vertegenwoordiger van het netwerk optreedt, het bestuur ondersteunt en de financiën beheert.

Het bestuur maken we robuuster en gedifferentieerder. We trekken een onafhankelijke voorzitter aan. In het bestuur zitten net zoveel wethouders als NME directeuren/bestuurders. Daarnaast stellen we twee klankbordgroepen in die als sparringpartners optreden voor de moderatoren. Eén voor het netwerk van wethouders en één voor de leidinggevendenden. De moderatoren kunnen deze klankbordgroepen vragen voorleggen, zoals de vraag hoe het GDO netwerk meer wethouders aan zich kan binden.

Organisatie – wat is er verder nodig om dit te realiseren?

1. Administratieve en communicatieve ondersteuning
Dit huren wij nu in, maar zou ook bij één van de leden kunnen worden ondergebracht.
2. Een trekker voor elk thema, met de volgende taken:
 - Relatie onderhouden tussen landelijk beleid, themapartners en lokale organisaties
 - Zit namens GDO aan de participatietafels van DuurzaamDoor / RVO.
 - Faciliteren van de kennisdeling tussen deze spelers (offline én online)

3. Een GDO Projecten & Adviesbureau, dat als volgt wordt ingevuld:
 - De moderatoren faciliteren alleen en voeren binnen hun functie niet zelf projecten of adviesopdrachten uit. Uit hun werkzaamheden zullen wel project- en adviesopdrachten ontstaan. Deze worden weggezet bij het GDO projectenbureau. Idee is dat de uitvoering gedaan wordt door de leden.
4. Een digitaal platform, met de volgende functionaliteiten:
 - Online kennis en informatie delen
 - Lokale organisaties goed vindbaar maken
 - Regie op de ontwikkeling van nieuwe producten, met een pool van mensen die de kwaliteit van educatie/sociaal instrumentarium bewaakt en ontwikkeld, gericht op diensten en producten én op mensen
 - Kwalitatief goed beschikbaar aanbod van educatieve diensten en producten

Financiering – hoe realiseren we dat?

Lidmaatschap

We zijn nu een vereniging met leden, maar alleen gemeenten kunnen lid worden. Om bovenstaande ontwikkeling mogelijk te maken is een statutenwijziging nodig zodat ook zelfstandige NME organisaties lid kunnen worden. Ook is er vraag naar mogelijkheden voor lidmaatschap van waterschappen.

Nu kost een lidmaatschap tussen de 200 tot 2.000 euro, afhankelijk van aantal inwoners. Als ook lokale NME organisaties lid gaan worden, moeten lidmaatschapsgelden opnieuw worden vastgesteld. Waarbij ook de mogelijkheid voor bijdragen in natura meegenomen kunnen worden, voor bijvoorbeeld organisatie van netwerkbijeenkomsten of faciliteren van een themawerkgroep.

Functionele ondersteuning van Rijksprogramma's

GDO wil graag een rol spelen in het verbinden van landelijk beleid met lokale uitvoeringskracht en met alle relevante programma's afspraken maken over een structurele inzet. Inzet is om de basisfinanciering voor het GDO werk (digitale kennisdeling, thematrekkers, moderatoren, administratieve en communicatieve ondersteuning en organiseren jaarlijkse netwerkdagen) uit lidmaatschapsgelden en Rijksprogramma's te financieren. Het gaat in elk geval om:

- Programma Duurzaam Door (EZ)
- Programma Circulaire Economie (I&M)
- Deltaplan Klimaatadaptatie (I&M)
- Jong Leren Eten (EZ en VWS)
- Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (I&M)

Samenwerking met derden gericht op promotie van hun producten

- NLSchoon
- RijkSwaan

Dit zijn extra uren voor de communicatie medewerker en/of leden moderator. In feite bieden we aanbieders van diensten of producten aan gemeenten en/of NME centra ons hierbij aan als marketingkanaal. Er is een grote diversiteit aan diensten en producten en we zullen in samenspraak met de leden criteria opstellen voor het wel of niet aangaan van een relatie met een partner.

Projecten

Daarnaast voorzien we inkomsten uit projecten. We hebben op dit moment toezeggingen voor:

- Het project Ruimte voor initiatief (RVO)
- Watereducatie (I&M)
- Ontwikkeling digitaal NME platform (RVO)
- Kennisplatform stadslandbouw (RVO)
- Nederland Zoemt (N&M)

De persoon die het project uitvoert, draagt 10% van zijn uurtarief af aan de GDO organisatie. Als dit goed gaat lopen, kan hieruit de themamoderator voor een deel betaald worden.

Advies

Gemeenten en NME centra kunnen via GDO advies krijgen over het opzetten of versterken van een / hun NME functie. De uitvoering gebeurt door leden. Als deze 10% van hun uurtarief afdragen aan de GDO organisatie, kan hieruit de ledenmoderator voor een deel betaald worden.

VRAGEN

1. Ondersteunt u de keuze voor scenario 2, doorontwikkeling GDO?
2. Ondersteunt u de organisatievorm en heeft u daarover nog adviezen?
3. Ondersteunt u de wijze van financiering en heeft u daarvoor nog adviezen?